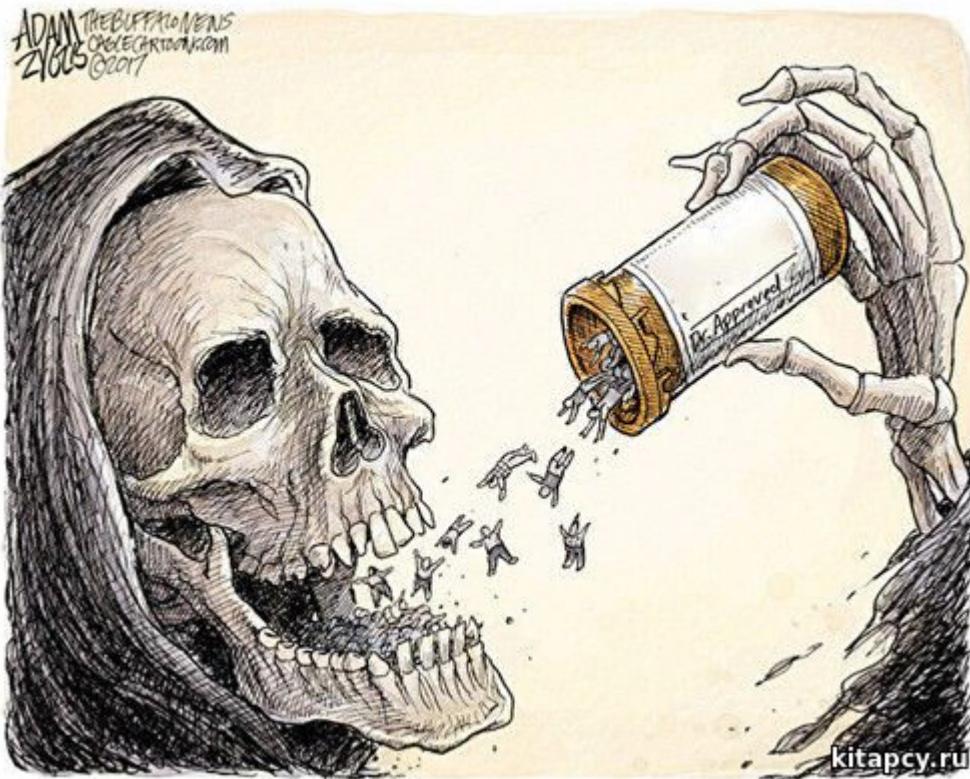

Haýsy dogry

Category: Kitapcy, Medisina, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Haýsy dogry HAÝSY DOGRY

Global derman öndüriji kompaniyalaryň (gowy gygyryp müşderi çekip bilyän) jarçylarynyň nyşanasynda bu gezek Saglygy goraýyş ministri Fahretdin Koja bar. Ministriň bar eden «etmiş» köpçülükleyin sanjym işleriniň geçirilmegine garşı çykmaidan ybarat...

Men hemiše ýazyp geldim: ylym nikabyna bürenen neoliberalizm käbir derman gerdejikleri ýaly dümew sanjymalarynyňam ömürboýy ulanylmaǵyny isleýär. Bularyň ýeke-täk maksady – medisinadan peýda gazanmak.

Türkiyede köpçülükleyin sanjym çäreleriniň üstünde çekişmeler dowam edip durka, 2023-nji ýyl boýunça medisina ugrundan Nobel baýragynyň kime beriljekeđigi mälüm edildi: mRNA düzümlü COV-19 sanjymynyň kämilleşdirilmegi üçin iş alyp baran iki alyma baýrak berildi:

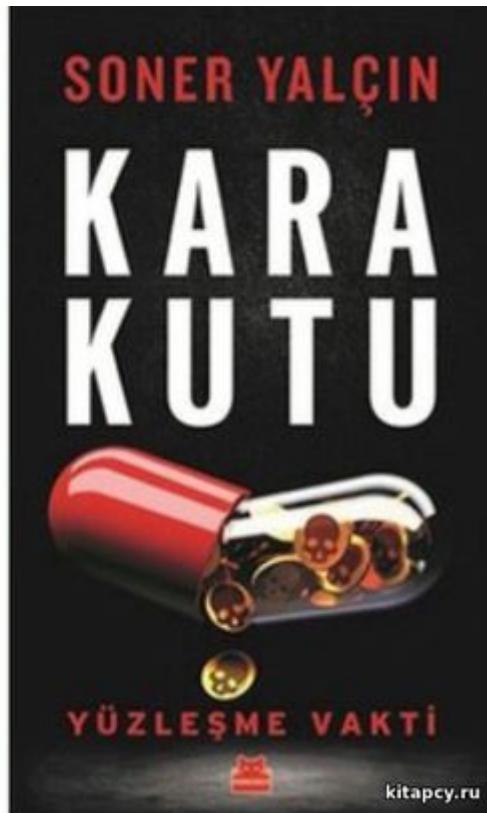
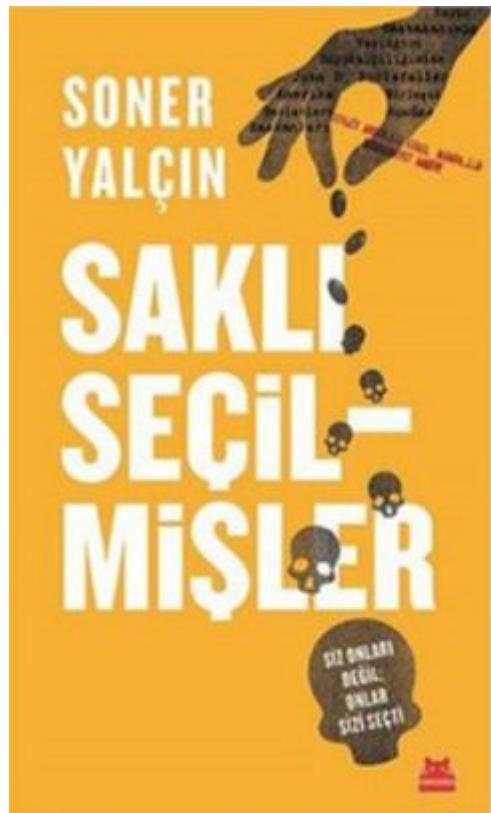
- Germaniyanyň «BioNTech» bioteknologiki şereketiniň başlygynyň orunbasary bolup işleýän asly wenger ABŞ-ly Katalin Kariko...

— «BioNTech» bilen «Pfizer»-iň bileleşip çykaran mRNA sanjymalarynyň kämilleşdirilmegine kömek eden ABŞ-ly Drýu Wayzman...

Özlem Türejidir Ugur Şahine nämüçin berilmändigi aýry gürrüñiň temasy... (Gaty yza gidibem oturmaýyn: 2020-nji ýyl boýunça himiýa ugrundan berilen Nobel baýragynda şuňa meñzeş ýagdaý boldy. Gen kadalaşdyrma tehnologiyasynyň kämilleşdirilmegine goşan goşantlary üçin fransiýaly Emmanýuell Šarpentýä we ABŞ-ly Žennifer Daudnä baýrak berildi. Emma olar bilen deň işlän litwaly Wirginiýus Şikşnise berilmmedi. Baýrak iň köp adama bermek bilen çäklenilýändigi üçinem şolar ýaly çekişmeler köp. Ýeri bolýa...)

Baýrak berilende dünýä jemgyyetçiligine «ylma berilen baýrak» diýildi.

Serediň:

* * *

Şu meselede pikirimiz bir bolmaly:

«Hemme zat özgerip durýar, hiç zat 100% dogry ýa-da ýalňys däl» diýýän ylmyň özi.

Ylymda anyk kesgitleme bolmaýar. Özgermeýän ýeke-täk zat özgerişiniň özidir.

Soragsyz ylym bolmaýar.

Bir gowy nakylymyz bardyr: «Kesgir pyçak bolmak üçin köp çekiç

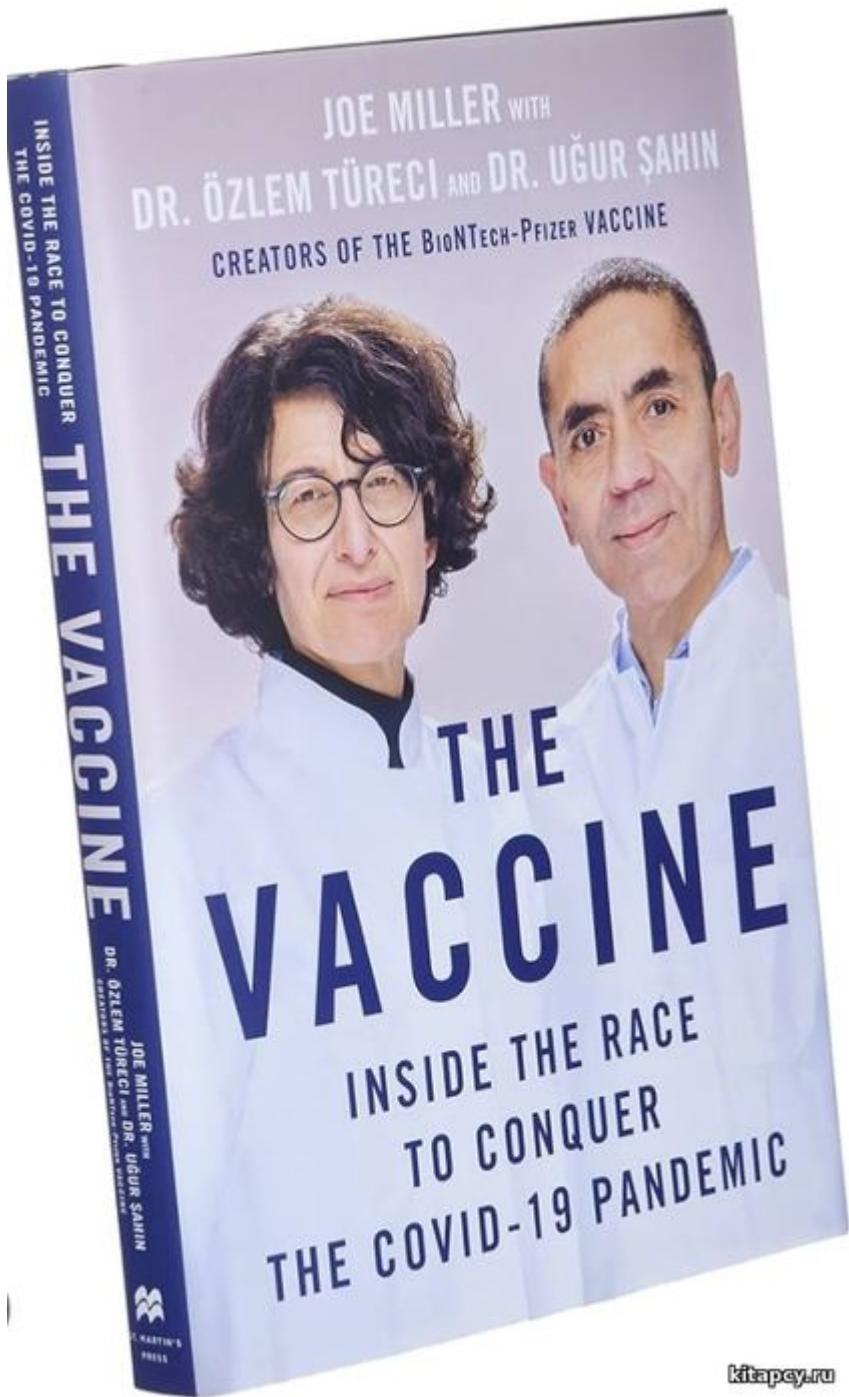
iýmek gerek!»

Ýagny, «ylym» baýraklaryny paýlaýan Nobel ýalňyşyp bilmezmi?

Jogaby bermezden öñ şuny aýdaýyn:

Ykdysadyýet, çepeý edebiýat we parahatçylyk boýunça berilýän baýraklaryň-a barsy syýasy maksatlydyr. (Ýeke mysal bereýin: neoliberalizmiň «lideri» Milton Fridman we onuň «käbesi» Çikago uniwersitetine baýrak barsy berildi. Özem Çilide «neoliberal laboratoriýa» guran Fridmana baýrak berilen 1976-nyýyda MRU (CIA) bu ýurtda halky gyryp ýördi. Geň galyp oturmagyň hajaty ýok: Mahatma Gandhi baş gezek «parahatçylyk boýunça» Nobel baýragyna hödürlense-de, baýrak berilmeli!).

Adamzada iñ uly peýdany edýänlere berilýän baýrak fizika, himiýa, fiziologiýa ýa-da medisina ugrunda şondan parhlydyr öýdýärsiňizmi?

kitapcy.ru

* * *

Üstünde durup geçmek isleýänim şu:

Mysal üçin, 1938-nji ýylda Enriko Fermä Nobel baýragy berildi, emma onuň eden işiniň ýalňyşdygy soň ýuze çykdy!

1926-njy ýylda «düwnügiň sebäbini tapandygy üçin» medisina baýragy berilen daniýaly Ýohannes Fibigeriň işi 1952-nji ýylda pücege çykaryldy.

1906-njy ýylda «aň sistemasy» boýunça alyp baran işi üçin baýrak berilen italýan Kamillo Goljinin açыsy 50-nji ýyllarda puja çykaryldy.

Nobel baýragyny bermek boýunça komitet berilen baýragyň nämynasypdygy subut edilse-de, beren baýragyny yzyna almaýar. Mysal üçin, medisina guramalarynyň bildiren nägileliklerine garamazdan, portigaliýaly Antoniu Egaş Monişiň baýragy yzyna alynmady.

1997-nji ýylyň baýragy prionlary açandygy sebäpli Stenli Pruzinere berildi. Bu baýragy jedeli uzaga çekdi, edilen ylmy işiň güýji we prionlaryň barlygy-ýoklugynyň gürrüni ula gitdi. Diňe bularam däl:

2008-nji ýylyň Nobel baýragy germaniýaly Harald sur Hauzene «ýatgynyň agzynda düwnük döremegine sebäp bolýan adam papilloma wiruslaryny (HPV) açandygy üçin» berildi. Köp wagt geçmäňkä şwed polisiýasy HPV sanjymynda paýy bolan «AstraZeneca» global derman şereketiniň bikunun işlerini öwrendi. Şereketiň Hauzen bilen güýcli ýakynlygy yüze çykdy. Baýragyň bir gyrasynda pul bardy!

Ömür boýy dogry hasap eden zadyňyz günleriň bir günü ýalana çykarylybam bilner, ýatdan çykarmaň.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 05.10.2023 ý. Publisistika